

דְּרָשׁוֹת

בס"ד

יום הכיפורים, תשע"ח, מספר 1238

לפני ה' תטהרו

שלמה שפר

לדעתו, יש תנאי הכרחי בכל זמן תפילת "שמונה עשרה": לדעת שאתה עומד לפני ה'. שאם לא כן אין זו תפילה כלל, וכאילו לא אמר מילים אלו.³

לאור הדברים הללו ננסה לבחון את משמעות העמידה לפני ה' ביום הכיפורים, כפי שהדבר מופיע בפרשת "אחרי מות": "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטָהָר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטַהַרְוּ" (וי' טז:ל). פסוק זה, שמופיע בסוף עבודת כוהן גדול ביום הכיפורים, שבו הוא עובד במקדש לא רק "לפני ה'" אלא "לפני ולפנים", בקודש הקודשים, בפעם היחידה בשנה, נדרש על ידי תנאים במשנה בסוף מסכת יומא:

את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה: "מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטַהַרְוּ". עברות שבין אדם למקום – יום הכיפורים מכפר, עברות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו.

רבי אלעזר בן עזריה סבור שהמילים "לפני ה'" מתייחסות למילים "מכל חטאתיכם" שלפניהם, ונמצא שכוונת הפסוק היא: "מכל חטאתיכם שהן לפני ה' תטהרו ביום

בתחילת השולחן ערוך כותב הרב משה איסרליש בהגהותיו:

שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים. כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול. ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדבורו במושב המלך. כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו כמו שנאמר: "אִם יִסְתַּר אִישׁ בְּמַסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'". מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השם יתברך ובושתו ממנו תמיד.

דברים אלו שיסודם בדברי הרמב"ם בסוף הספר "מורה הנבוכים",¹ מכוונים את האדם להיטיב את מעשיו ואת מידותיו, מתוך הידיעה שהוא חי בביתו – בעולמו של הקדוש ברוך הוא.

אכן, הדברים נוגעים לכל מעשיו ופעולותיו של האדם, אך יש להם דגש מיוחד במצוות מסוימות. כך למשל, הרב חיים הלוי סולובייצ'ק² כותב על התפילה, ששתי כוונות יש בה. האחת לכוון פירוש המילים, והכוונה השנייה:

שיכוון שהוא עומד בתפלה לפני ד'... "ומה היא הכוונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאלו עומד לפני השכינה". ונראה דכוונה זו אינה מדין כוונה רק שהוא מעצם מעשה התפלה, ואם אין לבו פנוי ואינו רואה את עצמו שעומד לפני ד' ומתפלל אין זה מעשה תפלה, והרי הוא בכלל מתעסק דאין בו דין מעשה. ועל כן מעכבת כוונה זו בכל התפלה, דבמקום שהי' מתעסק דינו כלא התפלל כלל. וכאלו דלג מלות אלה.

³ למעשה כתבו הפוסקים, שכוונה זו אינה מעכבת ואינה פוסלת את התפילה. החזון אי"ש כתב בגיליונות לחידושי רבנו חיים הלוי: "זהו דבר שאי אפשר דבשעה שמתעשת ולבו מהרהר בדבר מן הדברים ודאי יש כאן היסח הדעת מכוונה שכתב הר"מ... ואפשר כוונת הגאון ז"ל בשעה שעומד להתפלל וכל התפילה סתמא כלשמה". גם ה"ילקוט יוסף" כתב בהלכות תפילה, בדיני כוונה בתפילה: "המתפלל צריך שיכוין בלבו שהוא עומד ומתפלל לפני הקדוש ברוך הוא והשכינה כנגדו, ויש אומרים שאם לא כיון כוונה זו בכל הברכות שבתפילה, כל ברכה שלא נתכוון בה כוונה זו, נחשב כאילו דילג הברכה ההיא ולא יצא ידי חובת תפילה. אולם העיקר להלכה שבדיעבד אין כוונה זו מעכבת. ולכן אף השרידים אשר ה' קורא שמכוונים פירוש המילים שבתפילה, אינם נזהרים לחשוב כוונה זו בכל הברכות שבתפילה, כי כוונה זו נכללת במשמעות הברכה הראשונה, ועל דעת הברכה הראשונה נמשכות שאר הברכות".

* הרב שלמה שפר, רב הקמפוס באוניברסיטת בר-אילן.

¹ חלק שלישי, פרק נב.

² חידושי רבנו חיים הלוי, הלכות תפילה.

בה' אֶל־לְהִיכֶם צועק ונענה מיד... ועושה מצות ומקבלין אותן בנחת ושמחה שנאמר: "כִּי כָבֵד רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיךָ" (פרק ז, הל' ו-ז).

היבט נוסף של העמידה לפני ה' ביום הכיפורים בא לידי ביטוי בהלכה שבה מגדיר הרמב"ם את מצוות התשובה (פ"ב הל' ב):

ומה היא התשובה? הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד... וכן יתנחם על שעבר... ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם... וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו.

על התנאי המצריך שאדם יגיע לדרגה, שהקב"ה מעיד עליו שלא יחזור לחטאו לעולם, שואל הלחם משנה: "ואם תאמר איך הקב"ה יעיד עליו כך? וכי לא נשארה הבחירה בידו והרי אמרו 'הֵן בְּקִדְשׁוֹ לֹא יֵאָמֵן'?"

ולכן הוא מפרש שאין הכוונה שאדם צריך בזמן התשובה להיות בדרגה כזו שהקב"ה מעיד שלא יחזור לזה החטא לעולם, אלא "יש לומר דפירושו כך, שבשעה שהוא עושה תשובה צריך שיקבל עליו לעד להשי"ת שלא ישוב לזה החטא לעולם, והוא על דרך 'וְאֵעִידָה בָּם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, שֶׁמִּקְבֵּל עָלָיו לַעֲדִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ'. וכוונת הדברים היא⁴ "שבשעה שהוא מקבל עליו להבא לא לשוב לחטא, צריך המתווה לומר: רבונו של עולם, אתה עדי שאני מתכוון לכך באמת ובתמים".

נסיים את דברינו בעניין הווידוי ביום הכיפורים. הרמב"ם כותב (פ"ב, הל' ז): "והיכן מתודה? יחיד אחר תפילתו, ושליח ציבור באמצע תפילתו".

הרב סולובייצ'ק מסביר את הקשר שבין התפילה והווידוי:⁵

והנראה דיעוין ברמב"ם פ"א הל' א' מהל' תשובה, וז"ל, "חייב להתודות לפני הקל ברוך הוא", וחזינן דדין הוידוי להיות לפני ד', ואשר ממילא נראה דמהאי טעמא וידוי הוא בשעת תפילה דוקא, דהלא המתפלל עומד לפני השם ולכן אז הוא זמן הוידוי, וגם ביחיד כל זמן שלא עקר רגליו עודנו עומד לפני השם ושייך בו וידוי (ולהגר"א הוידוי הוא קודם יהיו לרצון דעדיין לא סיים תפילתו).

הכיפורים, ולא מחטאתיכם שבין אדם לחבירו" (המהרש"א).

אך רבי עקיבא דורש אחרת:

אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל! לפני מי אתם מיטהרין? מי מטהר אתכם? אביכם שבשמים, שנאמר: "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם". ואומר: "מִקּוֹה יִשְׂרָאֵל ה'". מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל.

לדעת רבי עקיבא, המילים "לפני ה'" מתייחסות למילה "תטהרו" שאחריהן, והן באות ללמד על הטהרה המיוחדת שזוכים לה ביום הכיפורים על ידי ה'. וכוונתו לומר:

לפי שהדרך הישרה הוא שיבור לו האדם בעצמו להתקדש ולהטהר. ואז כשבא לטהר מסייעין לו ועל זה אמר לפני מי אתם מיטהרים. ומפני שלפעמים לפי שיצר לב האדם רע עליו, לא יוכל להתגבר עליו לכופו ליטהר בתשובה. והוא רחום יכפר עון יעוררהו ובימין צדקו יתמכהו לבלתי ידח ממנו נדח, וז"ש מי מטהר אתכם... וזה דומה לטהרת מי מקוה שמטהרים הבא ונכנס וטובל בתוכם. כן הבא ונכנס תחת כנפי שכינתו יתברך הוא חוסהו בצל כנפיו ומסייעו להטהר. כך נ"ל (תוספות יום טוב).

לפי זה, לעמידה לפני ה' ביום הכיפורים יש משמעות כפולה: היא דורשת מהאדם לפעול כדי לשוב ולהתקרב אל ה', וזוהי הדרך הישרה. אולם בנוסף לכך האדם זוכה לכך, שה' פועל עבורו ומסייע לו לשוב אליו.

המהר"ל לומד מההשוואה למקווה על טיבה של הטהרה והכפרה ביום הכיפורים. כשם שמי המקווה מטהרים את הטמא כאשר אין דבר החוצץ ביניהם, כך ביום הכיפורים הקב"ה מטהר את ישראל, הדבקים בו בלא שום חציצה (דרוש לשבת תשובה פד, ב).

נקודה זו של קרבה גדולה בין האדם לה' בעקבות תהליך התשובה, מתוארת יפה ע"י הרמב"ם ב"משנה תורה", הלכות תשובה:

גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה... אמש היה זה שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד... כמה מעולה מעלת התשובה. אמש היה זה מובדל מה' אלקי ישראל שנאמר: "עוֹנֵתֵיכֶם הִיוּ מִבְּדָלִים בֵּינְכֶם לְבֵין אֶל־לְהִיכֶם", צועק ואינו נענה, ועושה מצות וטורפין אותן בפניו... והיום הוא מודבק בשכינה שנאמר: "וְאִתָּם הִדְבַקְתֶּם

⁴ הרב יוסף דוב הלוי סולובייצ'ק, על התשובה, עמ' 227-228.

⁵ הררי קדם, ירושלים תש"ס, עמ' פה.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

 [הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן](#)
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: פרופ' יוסף עופר
עורכת לשון: רחל הכהן שיף